

Висновки

Моделювання головних бізнес-процесів виробничо-збутової сфери підприємств на платформі технології Ithink дозволяє аналізувати різні сценарії їх розгортання у часі. Це дає можливість менеджерам своєчасно оцінити ступінь ефективності активної організаційної структури, визначити «вузькі місця» на виробництві та в каналах збуту. Прогнозний аналіз чутливості кінцевих показників роботи підприємства до різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища дозволяє уникнути їх негативного впливу на практиці.

Ефективність та оперативність прийняття управлінських рішень щодо визначення та корегування бізнес-процесів на підприємствах протягом тривалого періоду підтримується засобами планування численних імітаційних експериментів, фактично тренажерним характером моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каплан Р., Нортон Д. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. – М: Олимп-Бизнес, 2008. – 304 с.
2. Ойхман Е.Г., Попов Э.В. Реинжиниринг бизнеса: Реинжиниринг организаций и информационные технологии. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 340 с.
3. Уткин Э.А. Бизнес-реинжиниринг. Обновление бизнеса. – М.: Тандем, 2008. – 225 с.
4. Хаммер М., Чампи Дж. Реинжиниринг корпорации: манифест революции в бизнесе. Пер. с англ. –: Изд-во «Манн, Иванов и Фербер», 2007. – 288 с.
5. Лычкина Н.Н. Имитационные модели в процедурах и системах поддержки принятия стратегических решений на предприятиях. -- Бизнес-информатика. -- 2009. -- №1. – с. 25-34
6. Цисарь И.Ф. Моделирование экономики в Ithink_Stella. Кризисы, налоги, информация, банки. –М.: Изд-во «ДИАЛОГ_МИФИ», 2009. – 224 с.
7. Lawandowski A., Werzbicki A. Theory, SoftWare and Testing Example in Decision Support Systems. Working paper WP-88-071, International Institute for Applied Systems Analysis. -- Laxenburg, Austria, 2007.
8. Swain J.J. «Power Tools for Visualization and Decision-Making», OR/MS Today, February 2008 – Simulation SoftWare Survey.

Надійшла 03.11.2010

УДК 330.4:336.71

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

О.П. СТЕПАНЕНКО

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

У статті розглядаються особливості функціонування вітчизняної банківської системи, визначаються основні складові антикризового регулювання банківської системи, досліджується вплив процесів глобалізації на стан банківської системи України, визначаються перспективні напрями розвитку антикризового управління в банківському секторі

У сучасних економічних умовах, що характеризуються глобалізацією фінансових ринків, а також зниженням ділової активності внаслідок глобальної фінансової кризи, проблеми антикризового регулювання банківської системи, попередження виникнення криз і нівелювання негативних наслідків кризових явищ є актуальними.

Тим більше ці питання є актуальними для банківської сфери, оскільки банківський бізнес є одним з найбільш ризикованих видів підприємництва. Тому дослідження проблем антикризового регулювання банківської системи є необхідним і своєчасним.

Питання антикризового управління в банківській сфері сьогодні займають багатьох науковців й практичних працівників банківської сфери [1 – 5]. Але швидкоплинні умови функціонування світових ринків і глобальна економічна нестабільність, обмеженість економічних ресурсів і висока вартість знань, стрімкий розвиток інформаційних технологій і підвищення значущості інтелектуального потенціалу вимагають нових підходів щодо опису економічних систем і розроблення систем управління національними економіками, зокрема їх фінансовими складовими.

Постановка завдання

Метою даної статті є дослідження особливостей функціонування вітчизняної банківської системи, визначення основних складових антикризового регулювання банківської системи, дослідження впливу процесів глобалізації на стан банківської системи України, визначення засад антикризового управління банківською системою.

Для вирішення цих проблем були поставлені такі завдання: проаналізувати тенденції розвитку вітчизняного банківського сектору та банківського сектору країн Західної Європи, США та Росії; виявити основні фактори ризику в банківській діяльності; обґрунтувати необхідність запровадження антикризового моніторингу в практику банківської діяльності; визначити перспективні напрями подальшого розвитку антикризового управління в банківському секторі.

Об'єкти та методи дослідження

Українські комерційні банки з моменту становлення української банківської системи були вимушені працювати в кризових важкопрогнозованих економічних і політичних умовах, за яких невеликі й необізнані в ризиках банки можуть понести великі втрати або навіть перестати існувати внаслідок несподіваних для них подій. Тому пом'якшення цих ризиків входить в першочергові завдання банків. Але, пом'якшуючи одні ризики, можна мимоволі викликати інші, часто ще нікому невідомі, а тому й непередбачені. Бурхливий розвиток вітчизняної банківської індустрії зумовлений декількома факторами, основними з яких є глобалізація фінансових ринків, поява нових технологій і нових конкурентів, а також дерегуляційні процеси.

Наприкінці 90-х років у світовій банківській індустрії, в основному, домінували великі банки з економічно розвинених країн, що з'явилися в результаті консолідації більш дрібних банків всередині цих країн. І тепер найбільші й найпотужніші банки знаходяться в країнах трьох найбільш економічно розвинених регіонів (США і Канаді, Японії, в країнах Західної Європи). Три основних фінансових центру – Нью-Йорк, Токіо і Лондон – разом володіють 58% глобального валютного ринку і третьою частиною всіх акцій, якими управляють інституційно. У цей же період почалися й міждержавні злиття банків, а також універсалізація банків, коли вони отримали можливість розширити коло своїх операцій – від операцій з депозитами до операцій з цінними паперами та страхуванням. Ці тенденції мали великий вплив і на становлення української банківської системи, оскільки взаємопов'язаність національних економік – це реальність, на яку необхідно зважати.

Відмітимо, що сучасна держава не може обійтися без зовнішньоекономічного співробітництва. В протилежному випадку рівень її економічного розвитку буде відставати від рівня розвитку інших країн.

Сьогодні світ прямує до створення єдиного фінансового ринку, а сучасні технології дозволяють в режимі реального часу переміщувати капітали не лише з міста в місто, а й з країни в країну. При цьому держави вже не здатні повністю контролювати фінансові операції великих суб'єктів господарювання (фінансових компаній, страхових компаній, інвестиційних фондів тощо), незважаючи на посилення внутрішнього законодавства щодо фінансового контролю. Й саме дії таких великих суб'єктів господарювання сьогодні визначають динаміку валютних і фондових курсів, відсоткових і кредитних ставок тощо.

Разом з тим, посилення конкуренції на міжнародному фінансовому ринку сприяє тому, що банки сьогодні все активніше здійснюють ризиковані міжнародні фінансові операції. У той же час, зловживаючи ризикованими фінансовими операціями, банки можуть спровокувати кризи різних масштабів, про що свідчать фінансові кризи 1990-х і 2000-х років і, більш за інші, глобальна фінансова криза 2008 року.

Банківські кризи та пов'язані з ними проблеми є характерними для багатьох країни світу. В певній мірі кризи є рушійною силою розвитку банківського законодавства. Але, незважаючи на запобіжні заходи, наявність складних систем контролю й нагляду за діяльністю кредитних організацій, банківські кризи продовжують підривати стабільність фінансових систем різних країн світу. В зв'язку з цим видається актуальним дослідження факторів, які зумовлюють настання криз, дій органів влади щодо запобігання ним, а також нівелювання наслідків кризових явищ.

Визначимо основні тенденції сучасного розвитку вітчизняної банківської системи.

На початку 2010 року науковці, практичні фахівці банківської сфери та фінансові аналітики почали відмічати ознаки стабілізації банківської системи при збереженні істотних ризиків. За даними рейтингової агенції «Кредит-рейтинг» [6], основними подіями, що мали визначальний вплив на поточний стан і перспективи розвитку банківської системи в поточному кварталі, були наступні: зміна вимог до структури та адекватності регулятивного капіталу, що дозволило власникам частково хеджувати валютні ризики інвестицій та підтримати зацікавленість іноземного банківського капіталу; переведення депозитів Укрпромбанку в Родовідбанк з можливою ліквідацією першого, а також початок ліквідації БРР; зміна законодавства з метою захисту позичальників - фізичних осіб; спроби окремих вітчизняних банків здійснити реструктуризацію зобов'язань перед зовнішніми кредиторами для підвищення короткострокової ліквідності; відносна стабілізація ресурсної бази й підтримка прийнятного рівня накопиченої ліквідності, що може сприяти оновленню кредитної активності банківської системи.

Незважаючи на зміни в банківському законодавстві з метою зменшення чутливості фінансового сектору до валютних і кредитних ризиків, підвищення норм резервування, підсилення вимог щодо кредитних політик, ризики банківського сегменту залишаються значними внаслідок низького рівня довіри до банківських установ, слабкої регулятивного й операційного середовища, а також нестабільної економічної й політичної ситуації в країні. У зв'язку з цим для антикризового регулювання банківської системи необхідно використовувати методи й моделі, орієнтовані на нестабільні зовнішні умови, що враховують можливі ризики банківської діяльності.

Сучасні дослідження банківських систем і фінансових ринків спираються на використання широкого спектру математичного інструментарію, серед якого можна виділити наступні: моделі на основі класичних методів математичної статистики (кореляційно-регресійний аналіз, метод найменших квадратів, спектральний аналіз тощо); сучасні методи математичного моделювання й статистики (теорія

коінтеграції, нейромережі, методи аналізу хаотичних коливань тощо); динамічні моделі на основі систем рівнянь в часткових похідних; моделі системного аналізу, дискретної математики, теорії ігор.

В банківській сфері процес створення адекватних моделей ускладнюється двома об'єктивно існуючими проблемами. Перша полягає в тому, що з погляду управління банківська система являє собою надто складний об'єкт, що утворений з підсистем, різноманітних за своїми властивостями, між якими наявна велика кількість різнорідних зв'язків. Розвиток банківської системи складається з процесів, які істотно залежать від багатьох зовнішніх факторів: законодавчих, економічних, соціальних, політичних. Тому доцільним видається застосування методів системного аналізу. Найбільш значущі результати в цій області пов'язані з дослідженням операцій – підході, що базується на застосуванні кількісних математичних методів для оцінки рішень, які приймаються. Але застосування кількісних методів можливо лише в тих випадках, коли наявні адекватні математичні моделі, розроблення яких для процесів управління банківської системою є доволі складним. Інша проблема виникає в зв'язку з тим, що в банківській діяльності видається неможливим проведення цілеспрямованих експериментів, що передують формуванню гіпотези й дозволяють перевірити її на практиці.

Оскільки вибір стратегії розвитку й функціонування банківської системи здійснюється на основі дослідження банківської інфраструктури, діяльності кредитних організацій (банків і небанківських кредитних організацій), ринку банківських послуг, зовнішніх умов здійснення банківських операцій, необхідно аналізувати й мінімізувати ризики, які пов'язані з переліченими напрямками досліджень.

На думку експертів [6, 7, 8], основними факторами, які визначають ступінь схильності банків, що працюють на українському фінансовому ринку, до ризиків є наступні:

- невисока якість робочих активів, включаючи істотний обсяг і питому вагу простроченої заборгованості, а також загальне зниження ліквідності банківських активів, включаючи кредити, основні фонди банків, заставне майно, внаслідок низького платоспроможного попиту, є наслідком низької економічної активності й зумовлює схильність банківської системи кредитного ризику ;

- низький рівень довіри, нестабільна пасивна база є визначальними факторами, що характеризують схильність банківської системи ризику ліквідності;

- уразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні, оскільки за останні кілька років банки надали значний обсяг валютних кредитів, у тому числі позичальникам, у яких немає валютних надходжень. Дії регулятора щодо стабілізації ситуації на валютному ринку країни (у тому числі, за рахунок посилення контролю за валютними позиціями банків) мали короткостроковий ефект, в той же час схильність банків до валютного ризику, також, як і до кредитного ризику, залишається значною внаслідок наявної валютної структури активів банківської системи;

- схильність банківської системи України до операційного і регуляторного ризиків внаслідок недосконалого й постійно мінливого нормативно-правового поля.

Основою управління ризиками банківської системи України є рекомендації Базельського комітету (Базель II) й Національного банку України (НБУ). При цьому система управління ризиками банківської системи повинна забезпечувати вирішення наступних задач: – виявлення й аналіз ризиків, які виникають у банківській системі в процесі діяльності; – якісна й кількісна оцінка окремих видів ризиків; встановлення взаємозв'язків між окремими видами ризиків; проведення повного аналізу рівня ризиків процесів, що відбуваються в банківській системі або заплановані до здійснення з метою

визначення сумарного розміру ризиків; оцінка припустимості й обґрунтованості сумарного розміру ризиків; відслідковування ризиків на стадії виникнення негативної тенденції, а також швидке й адекватне реагування, спрямоване на запобігання або мінімізацію ризику.

Зазначимо, що стратегія управління ризиками банківської системи повинна базуватися на загальних принципах антикризового управління й бути спрямованою на забезпечення оптимального співвідношення між прибутковістю діяльності й рівнем прийнятих на себе ризиків. При цьому велику увагу слід приділяти аналізу й оцінці ризиків виникнення криз і розвитку можливих негативних наслідків в банківській системі, а також використовувати повний спектр інструментів зниження ризиків і нівелювання негативних наслідків криз, а також застосовувати конкретні інструменти антикризового управління в залежності від видів загроз [9].

Одним із перспективних напрямів антикризового регулювання банківської системи є впровадження антикризового моніторингу банківської діяльності.

Антикризовий моніторинг банківської діяльності забезпечує не лише контроль внутрішнього середовища, але й оцінку зовнішнього фінансового ринку, надаючи можливість отримувати статистичні показники загального стану економіки. При цьому дані антикризового моніторингу доповнюють статистику банківської діяльності, що є основою для поглибленого фінансово-економічного аналізу й забезпечує ефективність антикризового управління в банківській сфері. Отже, антикризовий моніторинг банківської діяльності забезпечує неперервне систематичне спостереження процесів, що відбуваються в як всередині банків і банківської системи, так і на світових фінансових ринках, що є інформаційно-аналітичною основою для прийняття ефективних антикризових управлінських рішень.

Комплексний підхід до аналізу мікро- й макроекономічних процесів, що реалізується в процесі антикризового моніторингу банківської діяльності, дозволяє розкрити причинно-наслідкові зв'язки й статистичні закономірності, необхідні для побудови, верифікації й практичного застосування прикладних економіко-математичних моделей антикризового управління банківською діяльністю.

Це дозволяє за рахунок використання методів аналізу поточного стану й прогнозування оцінювати тенденції розвитку як окремих банків, так і банківської системи в цілому, при цьому антикризовий моніторинг надає можливість отримання інформації, що виходить за межі статистичної й фінансової звітності діяльності кредитних установ. Інформаційна підтримка процесу прийняття управлінських рішень при антикризовому управлінні в банківській сфері нерозривно пов'язана зі здійсненням антикризового моніторингу – систематичним спостереженням за станом кредитної організації з метою її контролю, оцінки, прогнозування та своєчасного реагування на можливість розвитку кризових ситуацій.

Зазначимо, що при аналізі результатів діяльності банківської системи й окремих банківських установ, що являють собою складні механізми, що функціонують в швидкоплинному економічному середовищі, для ефективного здійснення антикризового управління необхідно зважати на наступні особливості: наявність внутрішніх і зовнішніх ризиків; значний обсяг й специфіку банківських операцій, що здійснюються; різноманітність фінансових і часових характеристик банківських операцій; різноманітність і взаємозв'язок результатів банківських операцій; вплив на банківські операції зовнішніх і внутрішніх факторів; складні фінансові процеси, що відбуваються поза і всередині банку тощо.

Перелічені фактори ускладнюють не лише аналіз поточних результатів діяльності банку, але й прогнозування раніше відомих і принципово можливих наслідків антикризових управлінських рішень, що приймаються.

Висновки

Отже, в умовах глобалізації світової економіки, коли роль банківської системи країни важко переоцінити, оскільки вона забезпечує акумуляцію й перерозподіл фінансових потоків держави. Й оскільки кризові явища в будь-якому секторі банківської системи негайно позначаються на стані інших сегментів економіки, застосування науково обґрунтованих методів антикризового регулювання банківською системою й впровадження антикризового управління в практику діяльності банківських установ є необхідними і своєчасними.

Разом з тим, дослідження методів і засобів ефективної підтримки антикризового регулювання діяльності кредитних організацій потребує на особливу увагу науковців і практичних працівників банківської сфери й на свій подальший розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тосунян Г.А. Банкизация России: право, экономика, политика: [Монография]. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008. – 400 с.
2. Тарасенко О.А., Хоменко Е.Г. Банковская система Российской Федерации и ее антикризисное регулирование. – М.: Норма, 2009. – 304 с.
3. Мамедов З.Ф. Банковский кризис как катализатор процесса реформирования банковской системы: мировые тенденции и российская практика: Дис. ...д-ра юр. Наук. СПб, 2006. с.160–164.
4. Вітлінський В., Великоіваненко Г. Ризикологія в економіці та підприємстві: [Монографія]. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
5. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. – М.: Альпина □ед.□о Букс, 2007. – 1018 с.
6. www.credit-rating.ua
7. Денисенко М.П., Домрачев В.М., Кабанов В.Г. Кредитування та ризики. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 480 с.
8. www.bank.gov.ua
9. Інноваційні технології антикризового управління економічними системами: [Монографія]/ Рамазанов С.К., Надьон Г.О., Кришталь Н.І., Степаненко О.П., Тимашова Л.А.; під ред. С.К. Рамазанова. – Луганськ-Київ: вид. СНУ ім.В.Даля, 2009. – 584 с.

Надійшла 03.11.2010